

ЯКІСТЬ

освіти в Україні:

постановка проблеми та шляхи її вирішення

КУРИЛО В. С.

УДК 37.014.6(477)

ПРОФЕСІЙНА розмова про якість освіти визрівала давно. Незважаючи на зусилля вчених, Національної академії педагогічних наук України, Міністерства освіти і науки, вищих навчальних закладів, численної армії вчителів, ми не можемо сьогодні гарантувати випускникам мінімуму тих знань і навичок, досвіду їх використання, закладених у державному стандарті.

Виправданням може бути недостатнє фінансування, постійна зміна змісту освіти, не завжди вдалі нововведення в системі освіти. Але науково-технічний прогрес, глобальні перетворення у світі настільки стрімко динамізують суспільство, що ці чинники не можуть бути єдиною причиною низької якості освіти й не підготовленості нашої молоді до життя й професійної діяльності.

Наразі подальший розвиток нашої країни безпосередньо залежить від якості освіти, що вимагає чітких і обґрунтованих відповідей на питання: що таке якість освіти, як її виміряти, які механізми й інструменти застосовувати, щоб якість підготовки фахівців відповідала потребам людини, держави, суспільства й роботодавців. Дотепер дискусійним залишається саме поняття якості освіти, яке вчені ототожнюють з якістю навчання, якістю діяльності на-

вчального закладу, рівнем освіченості й вихованості людини, якістю навчально-виховного процесу, відповідністю вимогам соціального й професійного середовища. Усі ці питання вимагають якнайшвидшого, але науково-обґрунтованого педагогічного розв'язання.

Якщо розглядати досвід Європи та Сполучених Штатів Америки, то там проблема якості освіти активно декларується й обговорюється з кінця 70-х рр. XX ст. За цей час європейськими державами, особливо тими, які є учасниками Болонського процесу, не лише проведено десятки конференцій, семінарів, симпозіумів, але й знайдено реальні механізми й інструменти, розроблено нормативну базу забезпечення й оцінки якості освіти, створено мережу офіційних і громадських організацій, що займається оцінкою якості освіти. У цих країнах в управлінні якістю освіти однаковою мірою беруть участь органи державної влади, навчальні заклади, громадські організації та професійні спілки, що дає можливість оцінити якість освітньої діяльності, її потенціал, відповідність змісту освіти вимогам ринку праці й бажанню особи реалізуватися в суспільстві.

У нас, в Україні, будемо говорити відверто, питання якості освіти, хоч і перебувають на порядку денному, але за десять останніх років майже не знайшли свого реального розв'язання. У країні, де близько 300 університетів, серйозних

науково-практичних конференцій, присвячених проблемам управління якістю освіти, – одна-дві на рік. Лише 2011 р. офіційний статус отримала Національна рамка кваліфікацій, хоча про її роль у визначенні результатів освіти й необхідності розробки йшлося ще 7 років тому. Учені, які займаються проблемами якості, на жаль, зосереджують увагу лише на якості результатів освіти. Хоча часто ці результати не співвідносяться з цілісним розвитком особистості випускника, його інтелектуальної, емоційної, вольової, мотиваційної сфери.

Фактично жоден аспект проблеми якості освіти не доведений до логічного розв'язання. Так, упровадження зовнішнього незалежного оцінювання було спрямоване на створення системи об'єктивної оцінки результатів середньої освіти й ефективного відбору кращих абітурієнтів для вишів, що й повинно було створити основу якості вищої освіти. Результати аналізу, проведеного Українським центром оцінювання якості освіти, засвідчують недостатню підготовку школярів з математики, фізики, хімії, біології. Близько 9 % учасників тестування не змогли досягти проходно-

го бар'єру, а близько 21 % змогли набрати не більше 140 балів. А це заздалегідь низький рівень якості підготовки майбутніх медиків, інженерів, технологів, фахівців у фундаментальних сферах знань. Стабільно низькі результати з більшості дисциплін ЗНО мають Закарпатська, Чернівецька, Херсонська області. Усі ці показники відомі, але висновків і реальних кроків для зміни якості середньої освіти дотепер не зроблено.

Уважаю, що розв'язання питань забезпечення якості освіти необхідно розглядати в трьох площинах. По-перше, необхідно створити на базі Національної доктрини розвитку освіти державну програму із забезпечення якості на всіх рівнях системи освіти в Україні. Така програма повинна містити конкретні завдання й визначати кроки з підвищення якості освіти із зазначенням виконавців, термінів і джерел фінансування. Оскільки якість освіти – це проблема не лише держави, вищої та середньої школи, то до її розв'язання слід залучати всіх зацікавлених: батьків, роботодавців, громадські організації, галузеві міністерства, вищі, школи, студентство.

Друга площина розв'язання проблеми полягає в тому, що управління якістю освіти все ж більшою мірою перебуває у сфері педагогіки. Сьогодні завдання її забезпечення багато хто пов'язує тільки зі сферою управління. І це пояснюють чинною практикою західних країн. Однак вивчення досвіду з управління якістю освіти розвинених країн російськими, українськими дослідниками, зокрема й ученими Луганського національного університету, засвідчує зовсім інше. Усі спроби розв'язати проблеми якості адміністративно-організаційним шляхом не підвищують рівня підготовки майбутніх фахівців, не роблять їх автоматично конкурентоспроможними ні у власній країні, ні за кордоном. Суттєвої критики на Заході сьогодні зазнає управління якістю освіти на основі стандартів ISO, що містять багато цінного для управління, але використовуються без необхідної адаптації до особливостей системи освіти. При цьому позитивні результати в управлінні якістю освіти отримують ті навчальні заклади західних країн, які спираються на науково-обґрунтовані, апробовані результати з управління якістю освіти. Усе це засвідчує, що створення програми з підвищення якості освіти в Україні має спиратися на результати досліджень учених у межах наукових проектів, що підтримує й фінансує держава. Думаю, що в деяких університетах, наукових центрах України такі дослідження вже ведуть. Безумовно, ці пошуки слід розширювати, а отримані результати узагальнити, вивчити, і на цій основі за підтримки держави реалізувати низку пілотних проектів. Тоді програма з підвищення якості освіти отримає свої реальні обриси й стане життєздатною.

І третя площина розв'язання проблеми якості освіти, яку не можна не відзначити. Очевидно, що всі інновації в освіті, зокрема й пошук нових шляхів вирішення проблем якості, значною мірою залежать від педагога. Освіта – сфера передусім духовна, а в духовній сфері не можна переробити те, чим сам не во-

лодієш. Тому розв'язання завдань з підвищення якості освіти покладаємо насамперед на педагога. Необхідно приділити серйозну увагу компетентності педагога, його можливості використовувати передові педагогічні технології, вибудовувати продуктивну взаємодію з учнями, студентами, уміти керувати педагогічним процесом з урахуванням змін, що відбуваються в житті суспільства.

Але слід пам'ятати про головне: усе це робиться заради наших вихованців. Педагогіка – це та сфера діяльності, де результат не може бути виправданням ціні, якою він досягнутий. Ми завжди повинні ставити собі запитання: чи відповідають наші освітні системи психозберігальним технологіям і яка ціна отриманої якості освіти?

Безумовно, усі ці аспекти повинні бути детально вивчені й пророблені. Але зрозуміло одне, що далі відкладати вирішення проблем якості освіти ми не можемо. І роль Академії в розв'язанні цього питання, на мою думку, повинна бути провідною.

* * *

Курило В. С. Якість освіти в Україні: постановка проблеми та шляхи її вирішення

Статтю присвячено вивченню проблем якості освіти, виявленню причин невідповідності набутих студентом знань і навичок із державним стандартом. Обговорено чинники, які заважають вирішенню цього питання, а також наведено досвід країн Європи та Сполучених Штатів Америки. Особливу увагу приділено огляду науково-практичних конференцій, присвячених проблемам управління якістю освіти, виявленню недоліків та упущень. Доведено, що результати конференцій не співвідносяться з цілісним розвитком особистості випускника, його інтелектуальною, емоційною, вольовою, мотиваційною сферою. Показником недосконалості якості освіти в Україні запропоновано статистичні дані

результатів складання ЗНО. Автором виділено три площини вирішення цієї проблеми: 1) створення на базі Національної доктрини розвитку освіти державної програми із забезпечення якості на всіх рівнях системи освіти; 2) використання апробованих результатів з управління якістю освіти, наближення теоретичних знань до практики; 3) підвищення кваліфікації педагогів. Автор наголошує на негачності вирішення цих питань для подальшого розвитку нашої країни.

Ключові слова: якість освіти, компетентність педагога, управління якістю освіти.

Курило В. С. Качество образования в Украине: постановка проблемы и пути ее решения

Статья посвящена изучению проблем качества образования, выявлению причин несоответствия полученных студентом знаний и навыков и государственного стандарта. Обговорено факторы, которые мешают решению этого вопроса, а также приведены опыт стран Европы и Соединенных Штатов Америки. Особое внимание уделено анализу научно-практических конференций, посвященных проблемам управления качеством образования, выявлению недостатков и упущений. Доказано, что результаты конференций не соотносятся с целостным развитием личности выпускника, его интеллектуальной, эмоциональной, волевой, мотивационной сферой. В качестве показателя несовершенства качества образования в Украине приведены статистические данные результатов сдачи ВНО. Автором предложено три плоскости решения этой проблемы: 1) создание на базе Национальной доктрины развития образования государственной программы по обеспечению качества на всех уровнях системы образования; 2) использование апробированных результатов по управлению качеством образования, приближение теоретических знаний к практике; 3) повышение квалифи-

кации педагогов. Автор отмечает неотложности решения этих вопросов для дальнейшего развития нашей страны.

Ключевые слова: качество образования, компетентность педагога, управления качеством образования.

Kurylo V. S. Quality of Education in Ukraine: Problem Statement and Ways to Address it

The article is devoted to the study of the issues related to the quality of education. It discusses the reasons why the knowledge and skills obtained by university students appear to be inadequate to the state standard. The factors that impede the solution of this problem, as well as the best practices of European countries and the United States in this area are explored.

Special attention is given to the review of the scientific and practical conferences dedicated to the quality of education management, tracing its faults and omissions. It has been proven that the results of the conferences fail to address the comprehensive development of the graduate, his/her intelligence, emotions, will, and motives. Statistical data gathered on the basis of the External Independent Evaluation of secondary school graduates are offered as the evidence of the inadequate quality of education in Ukraine. The author proposes three dimensions to resolve this problem: 1) to develop on the basis of the National Strategy for the Development of Education a state program ensuring the quality of education at all levels of education, 2) to use the best practices in the area of the quality of education, to bring theory closer to practice, and 3) to ensure continuing education and training of teachers. The author emphasizes the necessity to resolve these problems immediately in order to safeguard the further development of Ukraine.

Key words: quality of education, teacher's competence, quality of education management.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.